

Izabela Czerniejewska, Izabella Main, Karolina Sydow

**Potrzeby mieszkanek
i mieszkańców Poznania
z doświadczeniem migracyjnym
dotyczące integracji społecznej**

rekomendacje

Raport z badania społecznego zrealizowanego przez Centrum Badań Migracyjnych na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu na rzecz Miasta Poznania.

Publikacja powstała w ramach projektu „„#AktywatorWLKP wsparcie integracji migrantów w województwie wielkopolskim”

UNIA EUROPEJSKA
FUNDUSZ AZYLU,
MIGRACJI i INTEGRACJI

POZnań*

Rekomendacje

Na przestrzeni ostatnich lat Miasto Poznań intensyfikuje działania skierowane do osób z doświadczeniem migracyjnym, nastawione na integrację nowych mieszkańców. Cudzoziemki i cudzoziemcy przyjeżdżają do Polski i do Poznania z różnych powodów. Jeśli chcemy, by zostali na dłużej w naszym mieście lub osiedlili się tu na stałe, warto o nich zadbać realnie, pomagając w tych kwestiach, w których napotykają na trudności, a jednocześnie tworząc i rozwijając wielowymiarowe działania integracyjne w mieście. Wielokrotne badania społeczności migranckich w Poznaniu prowadzone od 2010 r. (Bloch, Goździak, red. 2010; Buchowski, Schmidt, red. 2012; Bloch, Main, Sydow, red. 2015; Sydow, Schultz, Ziółek-Skrzypczak 2015; Czerniejewska 2016) pokazały, że przybysze tworzą bardzo zróżnicowaną społeczność, a wielu jej członków napotyka bariery i trudności, których rozwiązanie wymaga działań na poziomie lokalnym i krajowym.

Obok najliczniejszej społeczności ukraińskiej Poznań zamieszkują też coraz bardziej liczne grupy osób z Białorusi, Rosji, Niemiec, Gruzji, Wielkiej Brytanii, Indii, Włoch i wielu innych państw. Zdecydowaną większość stanowią migranci ekonomiczni, ale wiele osób przyjeżdża też do Poznania na studia, jeszcze inni dołączają do polskich partnerów i partnerek. Ruchy migracyjne są faktem, są nieuniknione i będą się wzmacniać niezależnie od obecnych i przyszłych konfliktów zbrojnych, zatem dyskusja nad charakterem polityki imigracyjnej i integracyjnej jest konieczna i pilna.

Integracja jest powszechnie przyjętym we współczesnej Europie modelem dostosowania się migrantów/migrantek i członków/członkiń społeczeństwa. To długotrwały proces, który opiera się na interakcji, zakłada aktywny udział różnych stron. Poza wolą i działaniem imigranta integracja wymaga również zaangażowania społeczeństwa przyjmującego, jego otwartości i aktywnej postawy. Proces ten dokonuje się na wielu płaszczyznach i w różnych obszarach życia, przebiega w wymiarze prawnym, społeczno-ekonomicznym i kulturowym. Niezależnie od krajowej polityki migracyjnej i integracyjnej oraz świadomości wzrostu znaczenia migracji w Poznaniu i województwie, warto myśleć o tworzeniu regionalnych i lokalnych dokumentów strategicznych dotyczących integracji cudzoziemców, które uwzględniałyby aktualną sytuację. Wiele działań musi być realizowanych przez samorządy, gdyż migranci są mieszkańcami poszczególnych miast. Lokalny poziom integracji jest bardzo istotny. Proces ten przebiega bowiem w konkretnej społeczności i konkretnym miejscu, w którym mieszkają cudzoziemcy. W wielu polskich miastach powstały już modele integracji. Warto, by również Poznań podjął się tego zadania. Poniżej przedstawiamy działania, które w omawianym aspekcie integracji są potrzebne, przydatne, czasem wręcz konieczne. Co istotne, są to postulaty osób biorących udział w przeprowadzonym badaniu – przedstawiciele poznańskich instytucji i/lub osób z doświadczeniem migracyjnym.

1. Rekomendowane działania usprawniające pracę poznańskich instytucji w obszarze wsparcia integracyjnego dla osób z doświadczeniem migracyjnym

W obszarze dotyczącym integracji migrantek i migrantów oraz społeczeństwa przyjmującego ważne jest jak najwcześniejsze rozpoczęcie działań integracyjnych, dostosowanie ich do lokalnej/regionalnej specyfiki oraz przekonanie lokalnych społeczności o potrzebie podejmowanych inicjatyw. Równie istotne jest jasne formułowanie celów, koordynacja prowadzonych działań i współpraca pomiędzy instytucjami zaangażowanymi w integrację (Bieniecki 2012). Cenne jest też wykorzystanie wiedzy i doświadczeń instytucji już realizujących działania integracyjne na szczeblu lokalnym.

Odgórnio określone wytyczne

Przy założeniu, że Miastu zależy, by realizować wsparcie integracji (społecznej) migrantów, należałoby odgórnio wyznaczyć i jasno określić podstawowe wytyczne i zadania w tym zakresie. Nie można oczekiwać czy opierać się na tym, że poszczególne podmioty same będą diagnozować potrzeby i decydować, czy i w jaki sposób włączać cudzoziemskich mieszkańców. Również koordynacja działań integracyjnych, realizowanych przez poszczególne instytucje i organizacje pozarządowe, powinna należeć do Miasta. Choćby na podstawowym poziomie instytucje powinny otrzymać cele, zakres, ramy formalne odgórnio. Dobrym przykładem włączenia tematu integracji migrantów w zakres usług poszczególnych podmiotów wydaje się ustawa o dostępności. Kierując się zasadą „każdemu według potrzeb”, należy określić wytyczne dla poszczególnych instytucji, dotyczące inicjatyw zorientowanych na uwzględnianie, włączanie i integrację cudzoziemskich mieszkanek i mieszkańców Poznania.

Budowanie wiedzy dotyczącej sytuacji i potrzeb migrantów

Równoległe do wyznaczenia ogólnych wytycznych ważne podjęcie pracy z poszczególnymi instytucjami obejmujące informowanie i uświadamianie potrzeb i barier specyficznych dla migrantów. Przedstawicielki/le poznańskich instytucji wskazali kilka sposobów zdobywania wiedzy na ten temat, chcieliby:

A) otrzymywać raporty dotyczące migrantów w mieście, a więc korzystać z badań i wiedzy eksperckiej wyspecjalizowanych jednostek,

B) brać udział w szkoleniach o dostępności, spotkaniach z udziałem migrantów,

C) współpracować z podmiotami, które mają wiedzę i doświadczenie pracy z tą grupą.

Znając te potrzeby, wspomniane osoby mogłyby znacznie lepiej przygotować swoją instytucję pod kątem dostępności dla migrantek i migrantów.

Dodatkowo można używać funkcjonujących już narzędzi do komunikacji z grupami migrantów, np. Biuro Poznań Kontakt oferuje możliwość przeprowadzenia badań ankietowych wśród mieszkańców pochodzących z Ukrainy.

Poza korzystaniem z badań i diagnoz instytucje mogłyby regularnie organizować spotkania i zapraszać na nie cudzoziemców, by wspólnie podyskutować o pomysłach i możliwościach. Przy czym warto rozważyć organizację osobnych spotkań w językach ukraińskim i rosyjskim i osobnych w języku angielskim, aby osoby te miały pełną swobodę zakomunikowania swoich potrzeb.

Stała współpraca między różnymi podmiotami

Wskazana jest stała współpraca różnych podmiotów, np. w postaci grup roboczych. Regularne spotkania grup roboczych (jednej lub więcej) stanowiłyby również przestrzeń do przekazywania sobie informacji na temat już prowadzonych przez poszczególne podmioty działań, a także ogólnej sytuacji i potrzeb migrantów. Pomogłoby to też konsultować ofertę i dostosowywać ją do realnych potrzeb, inspirować się nawzajem i wypracowywać nowe pomysły. Potrzebna jest wiedza wśród przedstawicieli instytucji o tym, co nawzajem robią. Bardzo pomocne byłoby wyznaczenie w Urzędzie Miasta osoby odpowiedzialnej za sprawy migracji i integracji migrantów, a następnie w każdej instytucji – osoby kontaktowej do spraw ułatwiających dostępność dla migrantek i migrantów.

Poza wzmacnianiem kompetencji instytucji realizujących konkretne zadania wobec cudzoziemskich mieszkańców trzeba zadbać o włączenie w sieć współpracy na rzecz integracji także tych miejsc i placówek, do których migrantki i migranci mogą, ale nie muszą trafić, a które w procesie integracji społecznej odgrywają bardzo ważną rolę, np. lokalne domy kultury.

Dostępność językowa – tłumaczenie materiałów

W Poznaniu rośnie stale liczba migrantów i część z nich nie zna jeszcze języka polskiego lub zna go w niewielkim zakresie, co oznacza dla nich utrudniony dostęp do większości usług instytucji miejskich (urzędów, instytucji edukacyjnych, kultury itd.). Jak wskazano w rozdziale 3, osoby te najczęściej korzystają z pomocy znajomych, firm lub translatorów online. Dlatego stworzenie podstron internetowych i materiałów w przynajmniej dwóch językach obcych (angielski i rosyjski/ukraiński) powinno być priorytetem.

Dostępność językowa – dostęp do tłumaczy

Kwestia, na którą zwracały uwagę niemal wszystkie instytucje, to dostęp do tłumaczy. Zaproponowano ciekawe rozwiązanie: wspólną bazę tłumaczy zorganizowaną na zasadzie wykupienia takiej usługi (np. w postaci ryczałtu) przez Miasto do wspólnego korzystania przez różne instytucje miejskie, wedle bieżących potrzeb. Tłumaczenia te mogłyby odbywać się zdalnie – w formie on-line lub telefonicznie.

Dodatkowe finansowanie na zwiększanie dostępności

Z pewnością wiele nowych działań łączy się z dodatkowymi kosztami i wymaga w związku z tym większego dofinansowania. Już samo tłumaczenie na języki obce materiałów stanowi dodatkowy koszt – nie tylko za pracę tłumaczy, ale w przypadku materiałów papierowych także za druk itp. Wiele instytucji nie wyobraża sobie wprowadzania nowych inicjatyw bez dodatkowych środków na to przeznaczonych.

Kanały komunikacji z migrantami

Ważne jest, by prezentować informacje o swojej ofercie i usługach w kilku ogólnodostępnych miejscach w internecie. Na pewno przyda się dedykowana strona lub zakładka na stronie Urzędu Miasta Poznania zawierająca pakiet informacji o realizowanych działaniach w obszarze integracji – będzie to przydatne źródło wiedzy zarówno dla pracowników poznańskich instytucji, jak i migrantów (wówczas przydadzą się też tłumaczenia). Warto korzystać z przygotowanych już kanałów, np. aplikacji stworzonej w ramach projektu „#Aktywator Wlkp”. Poza wykorzystaniem oficjalnych kanałów komunikacji wskazane jest również umieszczanie informacji na tych, które są popularne wśród migrantek i migrantów, np. rosyjsko-, ukraińsko- i anglojęzycznych grup na Facebooku, aby w ten sposób poszerzać dostęp do grupy docelowej.

Rozpowszechnianie informacji wśród migrantów o już zrealizowanych formach wsparcia i inicjatywach

Potrzebna jest większa promocja wśród migrantów działań już realizowanych przez podmioty miejskie i współpracujące z nimi organizacje pozarządowe. Wiele cennych i potencjalnie przydatnych inicjatyw nie jest niestety znanych odbiorcom, takich jak np. opracowania w łatwym języku polskim (lub angielskim), mapy i broszury informacyjne w językach obcych.

Uwzględnianie odbiorców z doświadczeniem migracyjnym

Nie wszystko wymaga dodatkowych nakładów finansowych lub jest możliwe do zrealizowania niskim kosztem. Ważne, by wiedzieć, że takie działania są potrzebne. Np. biblioteki mogą: a) zadbać o półkę z książkami w innych językach i słownikami; b) nabyć słowniki elektroniczne, które przydałyby się uczniom na egzaminie ósmoklasisty; c) organizować spotkania z pisarzami albo na temat literatury ukraińskiej, białoruskiej itd.; d) zapewnić instrukcję zapisania się do biblioteki w językach obcych; e) zapewnić podstawowe informacje, np. o godzinach otwarcia, w innych językach. To tylko przykładowe drobne praktyki, które biorą pod uwagę migrantów. Tego typu inicjatywy uwzględniające sytuację cudzoziemskich mieszkańców, szczególnie tych nieposługującym się (biegle) językiem polskim, byłyby szczególnie potrzebne w urzędach, z którymi osoby te mają częsty kontakt.

Wsparcie uchodźców – rozwiązania strukturalne

Jednym z elementów wymagających rozwoju jest stworzenie strukturalnych rozwiązań dla wspierania uchodźców na poziomie samorządowym i wypracowanie w najbliższym czasie rozwiązań systemowych w tym zakresie. Ważne jest zapewnienie tym osobom przynajmniej kilku lokali, np. mieszkań socjalnych lub komunalnych. Dodatkowe formy wsparcia warto rozwijać, wykorzystując potencjał i już prowadzoną działalność przez podmioty miejskie i organizacje pozarządowe.

DOSTĘPNOŚĆ

ARCHITEKTONICZNA	INFORMACYJNO-KOMUNIKACYJNA	CYFROWA
oznaczenia w instytucjach publicznych w różnych językach lub za pomocą komunikatów graficznych	tłumaczenia zawartości stron www i materiałów drukowanych i /lub podpięcie translatora do stron instytucji zapewnienie i oznaczanie dostępności językowej wydarzeń	zamieszczanie informacji w sposób możliwy do jej przetłumaczenia

WŁĄCZANIE

Włączanie osób z doświadczeniem migracyjnym w działalność poznańskich instytucji

zatrudnianie cudzoziemek i cudzoziemców,

realizowanie programów stażowych im dedykowanych,

angażowanie cudzoziemek i cudzoziemców w wolontariat.

WSPÓŁPRACA

Współpraca między różnymi instytucjami oraz organizacjami pozarządowymi

regularne spotkania, np. w ramach grupy roboczej (jednej lub kilku sprofilowanych tematycznie),

wymiana informacji i doświadczeń,

wspólne działania i projekty,

konsultowanie planowanych wydarzeń pod kątem potrzeb i możliwości nowych mieszkańców i mieszkańek Poznania,

przepływ komunikacyjny,

współpraca międzyinstytucjonalna wymaga koordynacji.

STANDARDY

Opracowanie i wprowadzenie standardów dla poznańskich instytucji

Standardy dotyczące integracji migrantów z zakresu:

organizacji przestrzeni,

komunikowania o ofercie,

zatrudniania/staży/wolontariatu dla migrantów i migrantek,

współpracy międzyinstytucjonalnej,

konsultacji społecznych,

organizacji konkursów grantowych.

INFORMOWANIE

Budowanie wiedzy i świadomości wśród osób pracujących w instytucjach publicznych i współpracujących organizacjach pozarządowych

szkolenia, warsztaty, webinaria dla poszczególnych podmiotów,

aktualne badania dotyczące migrantów w mieście,

raporty przesyłane instytucjom na temat sytuacji i potrzeb osób z doświadczeniem migracyjnym,

szkolenia z udziałem migrantów i/lub przez nich organizowane.

2. Rekomendowane działania skierowane bezpośrednio do migrantów i migrantek

Nauka języka polskiego

Oferta bezpłatnych lub dofinansowanych kursów języka polskiego należy do najczęściej wskazywanych potrzeb. Zapotrzebowanie dotyczy kursów na różnym poziomie znajomości języka. Zainteresowanie dotyczy szczególnie nauki od podstaw, ale należy uwzględnić także kursy na wyższych poziomach, w tym B1, wraz z opcją przygotowującą do egzaminu państwowego, który jest konieczny, by uzyskać niektóre pozwolenia pobytowe (pobyt stały i rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej).

Ważne, by oferta kursów była szeroka, dostępna dla wszystkich/większości osób zainteresowanych. Obecnie jedynym miejscem oferującym nieodpłatne kursy polskiego w trybie ciągłym (od 8 lat) jest Migrant Info Point. Mimo że rocznie realizuje on od ośmiu do kilkunastu kursów, lista oczekujących liczy jednak kilkaset osób.

Idealnie byłoby, gdyby nauka języka polskiego była koordynowana przez Urząd Miasta Poznania i realizowana np. we współpracy z organizacjami pozarządowymi. Byłby to czytelny sygnał dla nowych mieszkanki i mieszkańców, że są mile widziani i Miastu zależy, by się tu osiedlili.

Potrzebne są również kursy specjalistyczne: język medyczny, język techniczny oraz włączenie nauki języka polskiego do poziomu B1 w programy studiów prowadzonych w języku angielskim.

Wsparcie formalno-prawne i informacyjne dla migrantów

Chociaż Miasto nie ma wpływu na czas i sposób załatwiania spraw w Wielkopolskim Urzędzie Wojewódzkim, może wesprzeć swoich mieszkańców w spełnianiu wymogów stawianych przez administrację rządową. Ważne, by takie wsparcie polegało na bezpośredniej konsultacji, w której można wziąć pod uwagę wszelkie indywidualne aspekty sprawy i wytłumaczyć wątpliwości. Obecnie wsparcie formalno-prawne oferowane jest w Migrant Info Point (w ramach miejskiego punktu POINT). Ten informacyjno-doradczy punkt dla migrantów nieodpłatnie pomaga w załatwianiu kwestii związanych z legalizacją pobytu i pracy. Na pewno istotna jest nieprzerwana działalność tego typu inicjatyw. Warto zwrócić uwagę, że wraz ze wzrostem populacji osób z doświad-

zeniem migracyjnym w Poznaniu powinny rosnać też możliwości obsługiwanie osób przez punkt (dłuższe godziny pracy, większa liczba konsultantów). Jednocześnie można rozszerzać ofertę informacyjną realizowaną przez wyznaczone jednostki lub organizacje pozarządowe, m.in. o wsparcie w zakresie praw pracowniczych i informacji dla pracodawców, a także w zakresie informacji dotyczącej systemu edukacji.

Przydatna byłaby ponadto szersza promocja takich miejsc jak MIP, docieranie do nowych środowisk, np. materiały promocyjne z ofertą MIP mogłyby być stale dostępne w urzędach, na dworcach kolejowym i autobusowym, w punkcie informacji miejskiej, a także na stornach urzędów, instytucji, szkół, uczelni.

Opracowanie materiałów informacyjnych dla migrantów

W wielu aspektach wsparcie informacyjne wymaga bezpośredniego kontaktu z osobą udzielającą informacji, mogącą wytłumaczyć sprawę i jej zawilości, dopytać, odpowiedzieć na wątpliwości. Jednocześnie wciąż ważny i pomocny byłby pakiet informacji o mieście, udostępniany w różnych formach: na stronie internetowej (także w formie krótkich materiałów wideo) i w formie papierowej, który obejmowałby szeroki zakres tematyczny, m.in. o wydarzeniach kulturalnych i sportowych w mieście, komunikacji miejskiej, urzędach, bankach, szkolnictwie, opiece medycznej, ubezpieczeniach itd.

Przydatne będą również tłumaczenia informacji na temat systemu leczenia, procedur zapisu do lekarza rodzinnego, przyjęcia do szpitala – zwłaszcza dotyczące udzielania pierwszej pomocy, dostępnych świadczeń w ramach NFZ, systemu skierowań, zapisów na wizyty.

Przygotowując te informacje, można wykorzystać już istniejące materiały, aktualizując je, rozbudowując i tłumacząc na (przynajmniej) języki: angielski, rosyjski/ukraiński.

Punkt informacji oświatowej

W związku z dużym wzrostem liczby dzieci z doświadczeniem migracyjnym mieszkających w Poznaniu przydatna byłaby działalność punktu informacyjnego dla migrantów dedykowanego edukacji. Taki punkt udzielałby wsparcia informacyjnego o żłobkach, przedszkolach i szkołach, koordynowałby nabór do przedszkoli i szkół (również w czasie roku szkolnego), informowałby o poradniach psychologiczno-pedagogicznych, miejskich ośrodkach kultury, bibliotekach. Dodatkowo w punkcie tym można by znaleźć bazę organizacji pozarządowych udzielających wsparcia w zakresie edukacji. Byłaby to też przestrzeń do spotkań z rodzicami pozwalających jak najlepiej dopasować szkołę i klasę (np. zwykła czy przygotowawcza, liceum czy technikum lub szkoła branżowa).

Warto udostępniać przygotowane już materiały (m.in. Wielkopolski Informator Edukacyjny) w przedszkolach, szkołach i na uczelniach – wyjaśniające zasady, prawa, możliwości, zawierające dane kontaktowe dostosowane do potrzeb dzieci, rodziców, studentów i studentek. W niektórych poznańskich szkołach dostępne są także pakiety powitalne, w których zawarte są podstawowe informacje dotyczące działania szkoły. Inne szkoły mogą również tworzyć własne materiały, co byłoby wyrazem ich otwartości na uczniów z doświadczeniem migracyjnym.

Punkt informacyjny dla pracowników i pracodawców

Inny obszar wymagający wsparcia informacyjnego to rynek pracy. Wsparcie w tym zakresie, np. w postaci punktu informacyjnego, byłoby przydatne zarówno dla migrantów, jak i dla pracodawców. Punkt mógłby np. działać w ramach rozszerzenia działalności istniejącego już Migrant Info Point lub we współpracy z nim. Informacje, jakich poszukują pracodawcy, dotyczą głównie tego, jak zatrudniać migrantów, jakie dokumenty są wymagane, jakie procedury trzeba przejść itd. Natomiast migrantki i migranci, poza informacjami o przepisach formalno-prawnych dotyczących zatrudnienia w Polsce, poszukują: informacji o prawach pracowniczych, możliwości zgłaszania nadużyć i oszustw ze strony pracodawców, doradztwa podatkowego i ogólnozawodowego. Punkt powinien ponadto gromadzić wszelkie informacje o instytucjach miejskich i organizacjach pozarządowych, które świadczą wsparcie w tym zakresie.

Inicjatywy społeczno-kulturalne

Zachęcamy do wspierania spotkań polsko-ukraińskich (ze względu na liczebność społeczności ukraińskiej) i międzynarodowych, aby cudzoziemcy mogli poznać Polki i Polaków, by tworzyć okazje i przestrzenie do wza-

jemnego poznania się nowych mieszkańców miasta ze społeczeństwem przyjmującym.

Kluby, domy kultury czy lokale miejskie powinny udostępniać swoją przestrzeń cudzoziemcom, aby mogli się oni samoorganizować. Należałoby także zadbać o wspieranie i finansowanie działań integracyjnych, np. projektów w sąsiedztwach, domach kultury, bibliotekach, fundacjach, szkołach czy innych jednostkach. Warto zachęcić rady osiedli oraz centra aktywności lokalnej do włączenia się do takich działań, gdyż obejmują one mieszkańców dzielnic i służą integracji. Informacja o działalności domów kultury czy stowarzyszeń powinna być dostępna w różnych językach.

Należy podjąć szereg działań wspierających integrację w przedszkolach i szkołach, zachęcać do włączania wiedzy o cudzoziemcach mieszkających w Poznaniu, Polsce, proponując zajęcia o kulturze regionu i miasta (takie inicjatywy są już realizowane w niektórych szkołach i przedszkolach).

Przykłady działań integracyjnych:

festyny, pikniki, zawody sportowe, aktywności dla mieszkańców z zaproszeniami i informacją w kilku językach, -	festiwale filmowe i teatralne dla różnych mieszkańców, -	szkolenia antydyskryminacyjne i kontaktu z pacjentem dla personelu medycznego, szkolenia antydyskryminacyjne dla nauczycieli, przedstawicieli instytucji, -	konkurs miejski dla różnych instytucji miejskich na inicjatywy integracyjne, minigranty dla organizacji i osób prywatnych (nie-obywateli) na realizację takich działań, mentoring osób i rodzin, czyli wsparcie w kontaktowaniu się i nieformalnych spotkaniach osób/rodzin polskich i migrujących.
---	---	--	---

Wsparcie dla studentów i zachęcanie ich do osiedlenia

Studenci i studentki (oraz kandydaci na studia) powinni uzyskać wyczerpujące informacje na temat zasad studiowania, legalizacji pobytu, życia w Poznaniu. Powinni też mieć wsparcie w procesie legalizacji pobytu oraz wsparcie integracyjne, np. przez projekty typu mentoring. Warto, by na uczelniach powstały przestrzenie do integracji (np. klub międzynarodowy), należy starać się włączać zagranicznych studentów i studentki w działania samorządu studenckiego, kół naukowych i organizacji studenckich – powinno się ich aktywnie zapraszać, np. organizując targi pracy czy działań społecznych dla studentów.

Samorząd i uczelnie wyższe zainteresowane przyciąganiem studentów z zagranicy powinny brać odpowiedzialność za stworzenie warunków sprzyjających ich pomyślnej integracji i zachęcać absolwentów do pozostania w Polsce. Jednym z ważniejszych aspektów przy podejmowaniu przez studentów i absolwentów decyzji o dalszych etapach migracji jest rynek pracy, dlatego cennym źródłem informacji byłaby skierowana do nich baza danych pracodawców oferujących staże, praktyki oraz zatrudnienie po zakończeniu edukacji.

POZnań*

